2.4.2010 - De Standaard

Artikel von Dominique Minten

Wir sind Papst, kopte Bild Zeiting op 20 april 2005. Kardinaal Joseph Ratzinger was in Rome gekozen tot paus Benedictus XVI. Wat schiet er vijf jaar later nog over van die euforie, nu de kerk kreunt onder de misbruikschandalen, ook in Beieren? Op bezoek in die Heimat van Joseph Ratzinger.

Maandagavond 19 uur. De klokken van de Dom van Regensburg beieren. Rond de gotische kathedraal gonst het van de activiteit. Schoolkinderen staan in dichte drommen te wachten op hun bus. Overal lopen priesters rond in Romeinse boord en zwart pak. Sommigen zijn piepjong, duidelijk seminaristen, maar ook zij dragen boord en pak. ‘De viering is net uit’, zegt Frau Hanna. ‘Het was de chrismaviering waarin het Heilig Oliesel werd gewijd. Alle twaalfjarige kinderen uit de wijde omgeving van Regensburg die hun vormsel doen, waren uitgenodigd. De mis heeft twee uur geduurd.’

Het tafereel doet denken aan Vlaanderen in de jaren zestig, toen het rijke Roomse leven nog hoogtij vierde. Aan priesters en kandidaat-priesters heeft Regensburg duidelijk nog geen gebrek. Ook de bisschop, Gerhard Müller, en zijn hulpbisschop, Reinhard Papenberger, lopen minzaam keuvelend rond. Müller slaat zijn armen om de schouders van twee kinderen. Voor de foto. ‘Er is ook een heuse kardinaal’, wijst Hanna. ‘Kardinaal Cordes, een Duitser met hoge functies in het Vaticaan.’

Dit is dus de Heimat van paus Benedictus. Hier doceerde hij in de jaren zestig en zeventig theologie en hier woont zijn broer Georg nog altijd. Het is de thuisbasis de Regensburger Domspatzen, het oudste jongenskoor van Duitsland dat tussen 1964 en 1994 geleid werd door Georg Ratzinger. Het internaat dat eraan verbonden ligt in een chique wijk van de stad. Er klinken prachtige gezangen uit de openstaande ramen als we er de volgende dag voorbij wandelen.

Maar de school kwam de afgelopen weken om minder fraaie redenen in het nieuws. Ook hier zouden in de jaren zestig en zeventig jongens misbruikt zijn en er werden harde lijfstraffen gegeven, ook door Georg. Plots zaten de misbruikschandalen paus Benedictus erg dicht op de huid.

Maar vandaag, aan de Dom, zal niemand een slecht woord zeggen over Benedictus. Hier staan zijn trouwste volgelingen. Professor Alfons Knoll is hoogleraar fundamentele theologie aan de universiteit. Hij glimlacht als we hem twee dagen later over het tafereel vertellen en hem vragen of de kerk die we daar zagen representatief is voor heel Duitsland. ‘Regensburg is zeker traditioneler dan de rest van Duitsland.’ En conservatiever? ‘Het hele spectrum is hier aanwezig. En zeker voor zulke openbare gelegenheden vraagt de bisschop van zijn priesters en seminaristen dat ze de witte boord dragen.’

Aan kandidaat-priesters is ook nog geen gebrek: een veertigtal studenten van Knoll zijn priesters in opleiding. In totaal studeren er trouwens een 1.000 studenten theologie in Regensburg. ‘De jongste jaren hebben een flinke stijging gekend. De meesten combineren theologie met een ander vak en worden godsdienstleraar.’

Hoe kijken zij tegen de crisis aan? ‘Ik weet het niet’, zegt Knoll. ‘Sinds midden februari zijn er geen lessen meer. Ik heb er met hen nog niet over kunnen spreken.’

Ook de Vlaamse theoloog Bert Roebben leidt Duitse theologiestudenten op. Hij doet dat aan de universiteit van Dortmund. ‘Opmerkelijk is dat ruim tweederde van hen nog nauwe echte banden met de kerk heeft. Vaak zijn ze actief in parochies. De meesten zijn dus geen religieuze daklozen op zoek naar zin.’

‘Wat nu gebeurt, treft hen natuurlijk in hun hart. Maar ik denk niet dat deze crisis de Duitse kerk op haar knieën zal krijgen. Daarvoor is ze te weerbaar. De kerk in Duitsland heeft best nog veel invloed, zeker in het onderwijs en in de zorgsector. Bovendien kent Duitsland ook nog een bloeiende christelijk geïnspireerde cultuur, die maatschappelijk vooruitstrevend is. Hier komt nog veel volk af op christelijke activiteiten.’

Volgens Roebben zal de Duitse kerk de gelederen sluiten. ‘Je ziet dat nu al gebeuren. Het enige wat ik totnogtoe voel, is dat de schandalen de bisschoppen wat nederiger heeft gemaakt. Vorige week was ik met enkele collega’s uitgenodigd op het aartsbisdom in Paderborn. Vroeger werd daar vooral gesproken op een toon van ‘beste theologen zo horen jullie te denken’, terwijl de sfeer nu opener was. Het ging bijvoorbeeld over islamlessen in het onderwijs. Vroeger lag dat bij de bisschoppen erg moeilijk, nu leek dat minder een probleem.’

De meest Duitse theologen zijn redelijk progressief, zegt Roebben. ‘Toen Benedictus vijf jaar geleden paus werd, heerste bij hen zeker geen euforie. De kreet Wir sind Papst hoorde je vooral bij jongeren en bij hen die niet op de hoogte waren van wie Ratzinger echt was. Bij de theologen waren de verwachtingen niet echt groot. De meesten waren immers ontgoocheld dat onder Johannes Paulus II het Tweede Vaticaans Concilie niet was doorgezet. En ze beseften dat ze het er niet beter op zou worden met Ratzinger als paus. Na vijf jaar pontificaat vrees ik dat ze gelijk hebben gekregen. Deze kerk is steeds minder in staat de religieus daklozen aan te spreken.’

We trekken nog dieper die Heimat in. We rijden naar Marktl am Inn, vlak bij de Oostenrijkse grens. In dit piepkleine Beierse dorp werd 83 jaar geleden Joseph Ratzinger geboren, in een huis waar ook het politiecommissariaat gevestigd was.Vader Ratzinger was immers politieman. Nauwelijks twee jaar heeft de familie Ratzinger er gewoond, toen werd vader alweer overgeplaatst. Joseph zegt dat hij geen herinneringen meer heeft aan zijn geboortedorp, maar de Marktlenaren zijn hem niet vergeten. Hier worden Papst-bier, Vaticaan-brood en Benedictus-taart verkocht. Sinds drie jaar is het geboortehuis omgebouwd tot een Papst Benedikt-museum. Ludwig Raischl, een jonge veertiger, is er theologisch directeur. Als student had hij geregeld contact met Ratzinger. ‘Maar sinds hij paus is, heb ik hem niet meer gesproken. Met zijn broer Georg heb ik wel nog een goed contact.’

Vanaf volgende week gaat het museum weer open voor het publiek. ‘Vorig jaar hebben we 25.000 bezoekers gehad’, zegt Raischl. ‘Vooral Duitsers, Italianen en Polen. Met een dat aantal zijn we best tevreden.’ Er komt ook een feestweek aan, naar aanleiding van de verjaardag van de paus en het vijfjarige pontificaat. Of de crisis geen domper zet op de festiviteiten? Raischl lacht. ‘Voor de mensen hier gaat het feest toch voor. Maar daarmee wil ik de crisis niet minimaliseren. Absoluut niet. Natuurlijk word ik erop aan gesproken. Weet je, de mensen hier hebben nog een hoge pet op van de kerk. Dat dit in hun kerk gebeurt, schokt hen. Hun vertrouwen is beschadigd.’

Betekent dat dat het Wir sind papst-gevoel weg is? ‘Dat is al langer weg’, zegt Raischl. ‘Het is verdwijnen met de crisis rond Richard Williamson, de bisschop van het Pius X-genootschap en Holocaustontkenner. Bij de meeste Duitse gelovigen viel dat extra slecht.’ En daar komt deze crisis bovenop. Raischl: ‘Een crisis is natuurlijk ook een uitdaging. Het enige wat we kunnen doen, is erover in dialoog gaan, uitleggen dat de kerk echt meer is dan de schandalen en hopen dat de crisis een kans op reiniging biedt.’

Klinkt mooi, maar zal het lukken? **Wie de stem van de kritische gelovigen in Duitsland wil horen, moet de Wir sind Kirche-beweging aankloppen. Een van de medeoprichters is Christian Weisner. Hoe kijkt hij tegen de crisis aan? ‘Eigenlijk de paus hier in een tragische situatie verzeild geraakt, een situatie waaraan hij niet direct schuldig is, want ik geloof echt dat hij geprobeerd heeft de misbruikaffaires onder controle te krijgen. Alleen heeft te weinig gedaan en te laat gehandeld en heeft de geschiedenis hem nu ingehaald. Maar direct schuldig is hij niet. Direct schuld heeft hij aan andere zaken. Als paus**

wordt hij verondersteld bruggen te bouwen, maar dat heeft hij in die vijf jaar niet gedaan. Integendeel, hij heeft bestaande bruggen - met de moslims, de protestanten, de joden en orthodoxen ondermijnd.'

Moet hij dan maar aftreden? Weisner zucht. 'Dat vragen we niet, want misschien is het probleem waarmee de kerk nu kampt gewoon te groot voor één man. Het gaat ook niet over de persoon, maar over de structuur. Wat deze crisis immers aantoont, is dat het centrale hiërarchische systeem met aan het hoofd een onfeilbare paus, niet meer werkt. Het wordt tijd dat er meer autonomie gaat naar de lokale kerken.'

Dat vindt ook Richard Puza, kerkjurist aan de universiteit van Tübingen, ook hier heeft Joseph Ratzinger nog lesgegeven. 'Maar toen ik hier kwam, was hij al weg', zegt Puza. 'Maar ik heb later bij verschillende gelegenheden nauw met hem samengewerkt. Ik vind hem nog altijd een van de grootste theologen van deze tijd.'

'Natuurlijk doen de schandalen Benedictus geen goed, maar ik vind het te gemakkelijk om alleen naar hem te wijzen. Er moet toch in de eerste plaats naar de vele daders gekeken worden. Wat de paus daarover in zijn brief aan de Ierse katholieken zegt, vind ik best goed. Natuurlijk hadden sommigen meer verwacht, bijvoorbeeld dat hij iets zou zeggen over het celibaat.'

'Ik weet niet of men het celibaat moet afschaffen, maar ik denk wel dat de mogelijkheid moet overwogen worden om priesters die een relatie hebben, te laten huwen, zonder dat dit consequenties heeft voor hun beroep. Daarmee zou de paus een accent kunnen zetten. De bisschoppen zouden moediger moeten zijn en bijvoorbeeld weer meer macht naar zich toetrekken. Ze zouden bijvoorbeeld moeten kunnen beslissen over de celibaatsverplichting van hun priesters.'
Zuletzt geändert am 02.04.2010